

МЕШОВИТА ГРАБА
Miscellanea
НОВА СЕРИЈА КЊ. XXXIII

ISSN 0350-5650

INSTITUTE OF HISTORY

MISCELLANEA

NEW EDITION Vol. XXXIII

Editorial board

BILJANA MARKOVIĆ, NEDELJKO V. RADOSAVLJEVIĆ,
RADOMIR J. POPOVIĆ, VLADIMIR JOVANOVIĆ,
BOJANA KATIĆ-MILJKOVIĆ, LUDMILA KUZMICHEVA,
GABRIELLA SCHUBERT, LILIANA SIMEONOVA

Editor-in-chief

NEDELJKO V. RADOSAVLJEVIĆ

Belgrade
2012

ISSN 0350-5650

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ

МЕШОВИТА ГРАЂА
MISCELLANEA

НОВА СЕРИЈА Књ. XXXIII

Редакциони одбор
БИЉАНА МАРКОВИЋ, НЕДЕЉКО В. РАДОСАВЉЕВИЋ,
РАДОМИР Ј. ПОПОВИЋ, ВЛАДИМИР ЈОВАНОВИЋ,
БОЈАНА КАТИЋ-МИЉКОВИЋ, ЉУДМИЛА КУЗМИЧЕВА,
ГАБРИЕЛА ШУБЕРТ, ЛИЛИАНА СИМЕОНОВА

Одговорни уредник
НЕДЕЉКО В. РАДОСАВЉЕВИЋ

Београд
2012

Овај број *Мешовитне збирке - Miscellanea*
штампан је уз финансијску помоћ
Министарства просвете, науке и технолошког развоја
Владе Републике Србије

САДРЖАЈ

Марица Маловић Ђукић ПРИЛОГ ТИТУЛИ “DOMINUS” У КОТОРУ (14-15. ВЕК)	9
Александар Крстић БЕОГРАДСКО ПИСМО КРАЉА ЖИГМУНДА ГРАЂАНИМА ШОПРОНА (7. НОВЕМБАР 1427. ГОДИНЕ)	21
Дејан Булић, Милоје Николић НАДГРОБНИ ЕПИТАФИ ИЗ МАНАСТИР ГРАЧАНИЦА КОД ВАЉЕВА	37
Невен Исаиловић, Александра Фостиков ПОВЕЉА ГОСПОДИНА ЂУРЂА БРАНКОВИЋА КОЈОМ ПОТВРЂУЈЕ СЛОБОДЕ ГРАЂАНИМА ДЕБРЕЦИНА Биа, 1429, 5. мај	57
Александра Фостиков, Невен Исаиловић АКТА О ИСПЛАТИ ДЕЛА СВЕТОДМИТАРСКОГ ДОХОТКА ДЕСПОТИЦИ ЈЕЛЕНИ Дубровник, 1463, мај 11 – Дубровник, 1463, новембар 11	69
Станоје Бојанин ПАСХАЛИЈА ИЗ ТРЕБНИКА РУКОПИСНЕ ЗБИРКЕ ПЕЋКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ (ПЕЋ № 76) ИЗ XV ВЕКА	81
Татјана Катић, Гордана Гарић Петровић ОСМАНСКИ АЛТИН (АЛТУН-ИЛИ) 1477. ГОДИНЕ	93
Драгана Амедоски, Гордана Гарић Петровић ВЛАСИ НАХИЈЕ ПЕТРУШ У ПОПISУ ВЛАХА СМЕДЕРЕВСКОГ САНЦАКА ИЗ 1528. ГОДИНЕ	113
Татјана Катић, Драгана Амедоски ПОПIS ЦЕЛЕПА ПИРОТСКОГ КАДИЛУКА ИЗ 1581. ГОДИНЕ	143

Владимир Абрамовић ПИСМО КОМАНДАНТА БЕОГРАДА ГЕНЕРАЛА ГРОФА ОДВИЈЕРА ДВОРСКОМ РАТНОМ САВЕТУ ИЗ 1719. ПОВОДОМ ДОЛАСКА ТУРСКОГ ГЛАСНИКА МУСТАФЕ АГЕ	171
Исидора Точанац Радовић ПАРОХИЈЕ И СВЕШТЕНСТВО ГОРЊОКАРЛОВАЧКЕ ЕПАРХИЈЕ 1772. ГОДИНЕ: I - Карловачки генералат	183
Јелена Илић УРБАР НАСЕЉА КОВИН (1771. ГОДИНА)	199
Бојана Миљковић-Катић, Јелена Илић ТЕСТАМЕНТИ И ИНВЕНТАРИ ОСТАВИНЕ ЗЕМУНСКИХ ТРГОВАЦА С ПОЧЕТКА 19. ВЕКА	231
Радомир Ј. Поповић БЕЛЕШКА СТЕФАНА РАДИЧЕВИЋА О ПРВОЈ ВЛАДАВИНИ КНЕЗА МИЛОША	267
Недељко В. Радосављевић, Мирјана О. Маринковић ДВА ПРИЛОГА ЗА ИСТОРИЈУ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У БОСНИ	279
Петар В. Крестић ДВА ПРИВАТНА ПИСМА СВЕТОЗОРА МИЛЕТИЋА	293
Јована Блажић МОСКОВСКИ СЛОВЕНСКИ КОМИТЕТ И ШКОЛОВАЊЕ СРПСКИХ И БУГАРСКИХ ПИТОМИЦА (1876-1877)	301
Јасмина Милановић АЋИМ ЧУМИЋ О УЗРОЦИМА ПРОПАСТИ МАРИНОВИЋЕВОГ КАБИНЕТА	315
Биљана Вучетић ПИСМА ИЗ ЦАРИГРАДА МИХАИЛО Г. РИСТИЋ – СВЕТИСЛАВУ СИМИЋУ (1894)	337

Милош Јагодић МИЦКО КРСТЕВИЋ: ПИСМА ИЗ БИТОЉСКОГ ЗАТВОРА (1897-1899)	349
Весна Зарковић ИЗВЕШТАЈ БОГДАНА РАДЕНКОВИЋА О БОРАВКУ ВИКТОРА МАШКОВА У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ИБАРСКОМ КОЛАШИНУ И НОВОМ ПАЗАРУ 1901. ГОДИНЕ (I)	365
Милан Кутлешић ДВА ПИСМА КОНЗУЛА ФОНБЛАНКА О “ИЛИРИМА” И СРБИМА	387
Славиша Недељковић ДЕНА ДЕБЕЉКОВИЋ О ОТВАРАЊУ ГРЧКЕ ШКОЛЕ У ЛИПЉАНУ 1907. ГОДИНЕ	395
Биљана Стојић, Александра Колаковић ГРГУР ЈАКШИЋ И ПРОПАГАНДНА АКТИВНОСТ СРБИЈЕ У ФРАНЦУСКОЈ (1912–1913)	413
УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ	433
INSTRUCTIONS FOR CONTRIBUTORS	435

Петар В. КРЕСТИЋ
Историјски институт
Београд

ДВА ПРИВАТНА ПИСМА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА*

Анстракт: У раду су приложена два непозната, приватна писма Светозара Милетића, из 1856. године, упућена Гаврилу Гласнику Јовановићу, дугогодишњем блиском пријатељу, на основу којих се може видети да је Милетић пре брака са Анком Милутиновић имао један неуспели покушај просидбе, када је одбијен од стране Софије Брановачки, кћерке судије Стевана Брановачког.

Кључне речи: Светозар Милетић, Срби из Угарске, Оравица, Стеван Брановачки, Гаврило Гласник Јовановић, Софија Брановачки.

О животу и деловању политичке громаде каква је био Светозар Милетић може се без задршке тврдити да је истражено, написано и објављено врло много, готово све што је савременој историографији познато и доступно. Ипак, можда је најслабије изучен приватни, интимни сегмент Милетићеве личности, и то пре свега рани период његовог живота, за који је и сачувано најмање документационе грађе.

Познато је да је Милетић по завршетку студија права у Бечу (1849–1854), и са положеним докторатом био судски пристав у Лугошу

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Од универзалних царстава ка националним државама: Друштвене и политичке промене у Србији и на Балкану* (Ев. бр. 177030).

(1854–1855), а после положеног адвокатског испита у Оравици (1855–1856). Зна се, такође, да је дао оставку на државну службу па да је потом радио као адвокат у Новом Саду (1857–1866), као и да се 1858. године оженио Анком Милутиновић, са којом је имао двоје деце, сина Славка и кћерку Милицу.

Мање је, међутим, познат податак да је Милетић пре брака са Анком имао један неуспели покушај просидбе. По свему судећи, ова идеја потекла је од његовог блиског пријатеља и саборца из периода Револуције 1848-1849, Гаврила Гласника Јовановића. Када је 1856. у Новом Саду остало упражњено место већника Округног суда Јовановић је покушао да помогне Милетићу да се врати у Нови Сад, како је забележио, град за којим је овај чезнуо и место у којем је оставио бројне пријатеље и блиске сараднике. Део тога плана била је и идеја да се тридесетогодишњи Светозар ожени Софијом, кћерком судије и угледног новосађанина Стевана Брановачког, која је истовремено била рођена сестра Гаврилове супруге Милице. Изгледа, међутим, да је за склапање овог брака недостајало искрености са обе стране. По речима Милетићевог биографа Васе Стајића несумњиви младожења при првом покушају женидбе није заволео девојку, него је „познао [...] леп породични живот и зажелио је девојку из такве породице“¹. Ни госпођица Софија му није остала дужна: размишљајући пре свега практично, и водећи рачуна о економском потенцијалу просца, није прихватила да се уда за Милетића, човека високих личних и моралних вредности, али без иметка. Уместо њега, за супруга је одабрала Владислава Будајија, имућног човека из угледне породице.

Ако се детаљније анализира садржај приређених писама, нарочито првог, може се уочити наговештај, додуше крајње обазрив и дискретан, сумње Гаврила Јовановића у позитиван исход покушаја Милетића да испроси руку његове свастике. Премда није био спреман да се суочи са истином у том тренутку, чини се да је тога био свестан и сам просац, који се ипак надао да је само реч о бризи породице за девојку, како је он тумачио постављање питања његовог здравственог стања. Милетић је своју велику заинтересованост и жељу да ожени девојку коју је покушавао да испроси исказивао и крајњом попустљивошћу када је у питању избор његове будуће професије, који је без задршке предавао у руке своје будуће изабранице.

Стајић је несумњиво имао у рукама прво писмо, од 28. јануара 1856, које помиње под тачним датумом у биографији Гаврила Гласника Јовановића².

¹ В. Стајић, *Светозар Милетић, живот и рад*, Нови Сад 1926, 143.

² В. Стајић, *Новосадске биографије*, књ. II, Нови Сад 1937, 142.

Друго писмо, које представља саставни део једне логично заокружене целине, изгледа да му није било познато.

Милетићева писма данас се чувају у Архиву САНУ, у Историјској збирци, под сигнатуром број 15.109.

У тексту писама нисмо мењали језик њиховог аутора, већ смо извршили само најнеопходније ортографске интервенције, како би рукопис ускладили са савременим правописом.

Оравица³, 28. јан. п[о] р[имском] [1]856.

Љубезни Гавро⁴!

Изненадно писмо твоје од 10. јан. примио сам 22. јан. п. р. у Оравици. Ја ти зафаљујем на пријатељској љубави, која те је побудила, да ми јавиш распис конкурса којим би у Н[ови] Сад доћи могао. Поред све неоцениме важности коју Н[ови] Сад за мене у сваком обзиру има, не могу се никако на то склонити, да својевољно као адјункт⁵ после скоро две године дана у њега дођем. Ти ћеш чувство, које те у том руководи, уважити знати. Бољем се у толико за сад не надам, што никаквог корака за то учинио нисам, а како сам адвокатски испит у Темишвару у половини дец. п[о] г[рчком] положио, престао сам на званичне компетенције мислити.

Декрет још добио нисам, но немам узрока сумњати да сам испит с побољим успехом положио. Ако буде суђено да даљи правац живота мога сам опредељујем, то ћу, кад декрет добијем, за адвокацију место искати. Мени би врло мило и удесно било кад би, пре него што будући правац будем изабрати морао, са женидбом мојом, коју ми и ти ове године желиш, на чисто био, зато сам пре него што сам твоје писмо добио био, г. Хацићу, као основатељу среће и напретка мога, писао, и замолио га да се извести о вољи госпођице Софије⁶, шогорице твоје, и

³ Град у западном делу данашње Румуније, и историјској покрајини Банат, близу границе са Србијом.

⁴ Гаврило Гласник Јовановић (1820–1862), адвокат, судски чиновник. Брат Евгенија Јовановића, епископа горњокарловачког. Ожењен Милицом Брановачки, једном од кћерки судије Стевана Брановачког.

⁵ Млађи чиновник, помоћник, пристав.

⁶ Софија Брановачки, кћерка Стевана Брановачког, девојка коју је Светозар Милетић покушавао да испроси.

високопоштованог господина таста твога⁷, да опредељено знам, чему се надати имам.

Моја наклоност к' госпођици Софији теби је исто тако као и извор, из којег се родила, врло добро позната; од мене би била овде неумесна фала врли својства њени, којима ће као красна, изображена љуба, честита Српкиња и добра домаћица особито онога, који брак не као обичај, но као светињу, и особито опредељење и цјел живота сматрао буде, усрећити.

Колико сам ја вредан, и ње достојан, то немам ја судити; међутим ти ми у том обзиру пишеш, да и она, и отац јој само се здравља мога ради још омишљају – а друго ни за што.

Кад ми не би искреност твоја уопште, а спрам мене особито позната била, можда би ми се и замерило кад не би горње речи твоје узео за један од они начина, којим се у тако њежном послу одбијајући одговор даје; но једно уверење о том, да би ти и по искренности твојој, и мене познавајући, напросто ми негативан одговор дао, а друго речица „још“, дају ми поуздање, да без замерке још срећу покушати могу.

Што се здравља мога тиче, то се само на твоје сопствено уверење позвати могу, да толико поштења имам, да не би на корак од тако важни, и мира савести тичући се посљедица мислио, кад би какав органични недостатак – јер овај само спада у провиђење људи – осећао; ако би мене суд мој варао, мислим да је г. Хацић доста прилике имао у том ме искусити, и да не би се у том заузимао за мене, кад би основану сумњу имао; у Лугошу⁸ имао ме је г. Маршо дуго пред очима, он је сад ту, и може мњеније своје дати; кад још додам да ми од дедова и мајки с обе стране и од родитеља нико од органичне болести преминуо није – онда мислим да сам од моје стране података доста дао, по којима се и у том обзиру решително решење изрећи може.

Ја те дакле пријатељски молим, да ми учиниш љубав, и притечеш томе, да израз опредељене воље најпре госпођице Софије, па онда високопоштованог г. таста твога добити могу.

⁷ Реч је о Стевану Брановачком (1804–1880), правнику, политичару и јавном раднику. Место у политичкој и културној историји Срба заслужио је непоколебљивим родољубљем исказаним током вршења великог броја значајних функција; поред осталог, био је комесар Бачко-потиског дистрикта, судија привременог земаљског суда за Војводство у Н. Саду, потпредседник Округног суда у Н. Саду, посланик Угарског сабора, начелник Друштва за Српско народно позориште, председник Матице српске, председник Српске црквене општине у Н. Саду, председник Прве трговачке и обртничке банке, градоначелник Н. Сада, потпредседник и председник Српског сабора итд.

⁸ Град и општина у западном делу данашње Румуније.

Премда моја воља постојана остаје, то би ипак сувишно било приметити да ја с овим уобичајену просидбу не чиним; у поспешном случају и просидба и окончање онда би слѣдовала, кад би место адвокатско добио, или ако на овом путу останем у течају пролећа. Што пак напред вољу друге стране искусити желим, томе су два узрока; једно, што би у поспешном случају, ако ми рука госпођице Софије суђена буде, мојој срећи фамилијарној много допринело кад би у обзиру места адвокатије, или баш и што се решења између званија и адвокатије тиче, њеној жељи одговарајући избор учинио; јер премда би себи задржао адвокатију као милији, и особито мало доцније с много бољим изгледом скопчани начин живота пригрлити, то ипак не би кратио, по жељи још коју годину млађу у званију провести.

Други узрок жеље моје, да дознам чему се од стране госпођице Софије надати имам, то је што би у неуспешном случају избор горњи што пре, одбивши сватовске мисли *ad calendas graecas*⁹, сам чинити имао.

Можда би се могло узети да нерасудно и против обичаја радим, што о женидби мислим и удешавам пре него што сам се, што 'но веле одомаћио; да немам опредељени избор у виду, ја би слѣдовао сам том практичном правилу – овако пак поступак мој, мислим, довољно изјашњење налази у досад реченом; код мене су и онако својствене околности; мене је више времена стати морало док сам персонално, за живљење потребити фонд приобрео, пак би се могао лако закаснити, кад би чекао, да и материјални фонд у напред припремим. У томе ми служи за оправдање твоје уверење, да ни госпођица Софија, ни високопоштовани отац њен на то се не омишљају.

Сувишна ће бити молба за дишкрецију у обзиру овог писма, како у главnome тако и у појединостима, што се страни лица тиче, за то [се] уздржавам и од поздрава овакови.

Радујем се фамилијарној срећи твојој, умложеној с новим јунаком и јуначким именом.

Високоблагородном господину саветнику, тасту твоме, изјави, молим те, моје високо поштовање; милостивој госпођи супруги твојој¹⁰ руку љубим, поштованој госпођици Софији моје поклоњење изјављујем.

Пиши ми у Оравицу, где сам, као што видиш, по министријалној наредби, да криминалне рештанције¹¹ израђујем, на неодређено време.

⁹ *На куково лето*, или *мало сутра*, са значењем: никада.

¹⁰ Односи се на Милицу Брановачки, рођену сестру Софије Брановачки.

¹¹ Рештити (покрајински) – кажњавати затвором.

10/22. фебр. о[ве] г[одине] навршујем 30^{ту} годину; жеља ми је била, да донде ожењен будем – но кад се то није дало, оно би ми бар велико задовољство причинило, кад би донде вољу госпођице Софије и г. отца њеног сазнао.

Поздрављајући те љубезно, остајем
твој
искрени друг и пријатељ Свет[озар]Милетић

У Оравици, 20. фебр. п. р. [1]856.

Љубезни Гавро!

Кад је горње писмо готово било, посумњам послати га из узрока што се реална условија, да на женидбу с већим разлогом мислити могу, оснивала на самом, премда основаном претпостављењу да сам адвокатски испит, који ми и за адвокацију, и за боље напредовање у чиновничтву пут отвара, с успехом положио, и што се по зрелом расуђењу нисам на послетку одважити могао на тако субјективном основу тако важну ствар почети.

Сад има већ неколико дана како декрет у рукама имам, по ком сам калкул¹² „Ausgezeichnet“¹³ добио. У једно време кад сам декрет ургирао, замолим г. Стојаковића¹⁴ да ми своје мњеније саопшти, где би за мене, ако се адвокације латио будем, место боље било: у Темишвару или у Н[овом] Саду. Место одговора на то питање, добијем савет његов, поткрепљен са основима, да се сад за адвокацију нејављам, но да се званија држим, свршујући са речима: „За вас се спрема место, коме се и каквом се Ви и ненадате, но које ће и честољубију Вашем одговорити, и издржаније Ваше обезбједити, много боље. Само имајте стрпјенија“.

Ја сам решио послушати га, и још за које време чекати, и у сљедству тога решења закључио сам да конкурирам¹⁵ за место секретара

¹² Калкула (застарело) – школска оцена.

¹³ Одличан.

¹⁴ Ђорђе Стојаковић (1810/11–1863), правник и политичар. Управо 1856. године Стојаковић је постао краљевски дворски саветник и члан највишег суда у Бечу.

¹⁵ Поднети молбу, конкурисати за радно место.

у Сомбору, а можда и за Субштитуцију у Темишвару или Бечкереку¹⁶, јер ма шта се са горњим обнадежењем мислило, компетирање за ова места може ме оној у изглед стављеној мети само ближе довести.

Међутим стрпљење ће моје ограничити се до маја или јунија месеца; донде ћу или коракнути, или ћу се омиљеном адвокацијалном позиву без даљег отезања у наручија бацити, ако сам решавао будем.

Овим горњим решењем да се у компетенцију ставим, не прејудуцирам избору који сам у горњем писму за случај, ако се госпођица Софија за мене изјасни, њеној страни поверио – јер ја сам увек готов, адвокацију пригрлити, кад би избор њен на то пао, и у том се с бољом жељом мојом срочио.

Ја те дакле пријатељски молим за оно, што и у пређе написаном писму; а нашао сам за добро горње писмо са овим додатком за то непрерађено послати ти, што се оно прво писмо слаже са оним, што сам г. Хацићу писао, и што ћеш тим начином хронологични ред мисли моји[x], и сајуз и уплив догађаја који су ме на то определили, да опет компетирам, и с тим од пређашњег умишлења у нечем одступим, боље увидити моћи.

Ишчекивајући жељно и нестрпљиво скорашњи одговор твој, и повторавајући горње препоруке и поздраве остајем у здрављу

твој
искрени друг и пријатељ
Светозар Милетић

¹⁶ Данашњи Зрењанин.

Petar V. Krestić

**TWO PRIVATE LETTERS
WRITTEN BY SVETOZAR MILETIĆ**

Summary

You will find enclosed in the work two private, unknown letters from 1856 written by Svetozar Miletić to Gavriilo Glasnik Jovanović, his close friend and life-long associate from the period of 1848-1849 Revolution. They shed light on parts of his early period of life, in the first place his private life, an intimate segment of Miletić's personality that has been inadequately investigated and for which there is the smallest amount of documentation preserved.

Bearing them in mind, we can conclude that he had an unsuccessful engagement proposal prior to his marriage with Anka Milutinovic, which had been initiated by Mr Jovanovic. The idea for the thirty year old Svetozar to marry Sofia, the daughter of a judge and a reputable citizen of Novi Sad, Stevan Branovacki, who was also the sister of Gavriilo's spouse Milica, was not realised because of insufficient sincerity of both interested parties.

Key words: Svetozar Miletić, Serbs from Hungary, Oravica, Stevan Branovački, Gavriilo Glasnik Jovanović, Sofija Branovački.

Чланак примљен: 02. 03. 2012.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 20. 08. 2012.